

Tema: Sprog – dialekter
 Titel: Dialekterne (Kampen om sproget 1)

Fag: Dansk A
 Vejledning

Målgruppe: Gym/Voksenudd.
 Lærer

Fag

Dansk A

Titel

Dialekterne (Del 1 af "Kampen om sproget")

DR2 27/3 2011, 20 min

Indtil 1600-tallet taler danskerne så forskellige dialekter, at man ikke kan forstå hinanden, men så sker der noget. Den lokale danske lavadel har ikke vist den rette vilje til at stille tropper til rådighed til svenskekrigene, så kongen sender nu sine egne håndgangne mænd ud for at styre landets provinser. De taler københavnsk, og dette magtens sprog bliver det nødvendigt at lære sig også i provinsen. Selvfølgelig tales der stadig dialekt, men denne dialekt påvirkes løbende af det københavnske, så der nu bliver forskel på samme dialekt fra generation til generation. Således refererer en generation af sønderjyder, der i dag er ca. 80 år gamle, til "haven" som "æ kavlgør" (kålgården), mens ca. 60-årige sønderjyder kalder den "æ haug". I 1900-tallet begynder højsociale danskere at tale som de lavsociale, og industrialisering, urbanisering og medier udbreder en bestemt sociolekt, så dialekterne kommer yderligere i defensiven. I skolen taler lærerne ikke dialekt, men enkelte familier prøver i hjemmet at holde den lokale dialekt i hævd endnu i dag. Derfor behersker mange unge stadig dialekt, men de slår over i en slags rigsdansk, når de taler med deres kammerater og lærere i skolen, når de går på biblioteket osv. At tale "bondsk" opfattes normalt som pinligt, men også som maskulint, og fx L:Ron:Harald gangsta-rapper med selvironi sine machobudskaber på sønderjysk, fx om "Mæ å min Kadett". Sprogforsker Jens Normann Jørgensen kalder dagens dialekter for "en lokal udgave af københavnsk", mens hans kollega Karen Margrethe Pedersen kalder dem "en moderne regional dialekt".

Faglige mål: (iflg. Læreplaner fra 2010)

Stx: at dokumentere indblik i sprogets funktion og variation, herunder dets samspil med kultur og samfund

Hhx: demonstrere indsigt i sprogets opbygning, brug og funktion, herunder kunne anvende grammatisk og stilistisk terminologi

Htx: give begrundede vurderinger af egen og andres mundtlige og skriftlige brug af sprog og virkemidler og formulere alternativer

Hf: demonstrere indblik i sprogets funktion og variation, herunder dets samspil med kultur og samfund

Tema: Sprog – dialekter

Titel: Dialekterne (Kampen om sproget 1)

Fag: Dansk A

Vejledning

Målgruppe: Gym/Voksenudd.

Lærer

Kernestof

Stx: Kommunikationsanalyse.

Hhx: Sprog og kommunikation, sprog-, medie- og litteraturvidenskabelige begreber, redskaber og metoder.

Htx: Det danske sprog og sproglig variation

Hf: Kommunikationsanalyse

Ideer til undervisningen

Spørgsmål til eleverne:

1. Hvilken funktion har brugen af sønderjysk i "Rytteriet"?
2. Lever dialekter i dag? Betyder det noget, hvis en dialekt uddør?
3. Sproget afspejler virkeligheden: hvorfor kaldte man haven for kålgård i Sønderjylland?
4. Hvorfor opstod der et rigsmål?
5. Der er to typer udvikling: De højsocialt talende taler nu lavsocialt – hvorfor? Og de geografiske variationer er forsvundet – hvorfor?
6. Det påstås, at det er maskulint at tale klassisk dialekt. Kommentér!

Supplerende materialer

Se de andre tv-udsendelser i serien "Kampen om sproget":

- Dagligdagens mange sprog
- DR det gode eksempel
- Magtens sprog
- Truslen fra engelsk